

Kvalita života rómskej komunity v meste Levoča

Eva Michaeli, René Matlovič, Beata Dravecká,
Jaroslav Hofierka, Monika Ivanová

*michaeli@unipo.sk, matlren@unipo.sk, baeatadravecka@zoznam.sk,
hofierka@geomodel.sk, V8skrabu@unipo.sk*

*Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied,
Katedra geografie a regionálneho rozvoja, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov*

Eva Michaeli, René MATLOVIČ, Beata DRAVECKÁ, Jaroslav HOFIERKA, Monika IVANOVÁ: *Quality of life of Roma community in the Levoča city.* The Slovak republic belongs to the most ethnically diverse countries in the central and eastern Europe. Based on the 2001 census it is evident that there are members of 17 different nationalities living in this country. The Romany community is the second largest national minority (preceded by Hungarians); and if the present natality trend continues they could become the majority population by 2060. There is a presumption that the highest number of Romanies, as high as 2 millions, live in Romania. Another most numerous Roma minorities are in Hungary and Bulgaria (about 800 000, MICHAELI a kol. 2002). The Romanies are a specific group of people when considering various aspects including the European origin and absence of a state domicile. The Romany population is a specific ethnic group presenting a community that is distant from the majority community with a different level of integration of individual groups with the majority community. (MATLOVIČ, 2005).

Key words: Romanies, Romany community, quality of life, ethno-identification process

1 Úvod

Rómska menšina sa kvalitatívne odlišuje od zvyšných menšín žijúcich na Slovensku, ako aj od majoritnej populácie svojim pôvodom, jazykom, spôsobom života, historicko-spoločenskou zaostalosťou, sociálno-triednou štruktúrou i antropologicky. Je to obyvateľstvo mimo európskeho pôvodu a bez domovského štátu. Podľa BERNASOVSKÉJ, BERNASOVSKÉHO (1999) biologický vývoj Rómov, sociálna a jazyková diferenciácia skupiny odkrývali a adaptovali viac alebo menej ich životný štýl a kultúru. Skupiny ostávali izolované, ich črty boli fixované v endogamnom krížení. Jazyk, tradície, zvyky, spôsob správania sa a zmýšľanie sú častou príčinou stagnácie, ťažšieho prispôbovania sa rómskeho obyvateľstva majoritnej populácii. Pasivita, ale aj neochota zo strany Rómov prispôbiť sa majoritnej spoločnosti je aktuálna vo viacerých oblastiach života aj na začiatku 21. storočia, čo je takmer sedem storočí od príchodu Rómov na naše územie. Samozrejme, nie je možné a ani potrebné, aby sa Rómovia prispôbovali vo všetkých oblastiach svojho života majoritnej spoločnosti. Týka sa to najmä prejavov rómskej kultúry, ktorá je špecifickou črtou rómskeho etnika a nekorešponduje s kultúrou majoritnej spoločnosti. Sú však oblasti, kde prispôbenie sa občianskej spoločnosti je nevyhnutné, najmä z aspektu posunu rómskeho etnika z oblasti marginalizácie. Tento proces bude pomalý a ťažký, ale predstavuje určitú možnosť pre rómske etnikum z hľadiska jeho perspektívy aj v rámci zjednotenej Európy.

V regióne východného Slovenska v Prešovskom a Košickom kraji žije najviac rómskeho obyvateľstva. Nachádza sa tu 490 rómskych osídlení. Z celkového počtu obyvateľstva (1 567 253, v roku 2006) uvedených krajov tvoria Rómovia približne 7,9 % (takmer 124 000 osôb). Vysoká koncentrácia Rómovia je najmä na Spiši, kde predstavujú najpočetnejšiu národnostnú menšinu. Napriek tomu výsledky zo sčítania obyvateľstva v roku 2001, v ktorom sa Rómovia žijúci na Slovensku, mohli prihlásiť k rómskej národnosti nekorešpondujú so skutočným stavom. Mnoho Rómov na Spiši sa hlási k slovenskej národnosti. Rómovia to odôvodňujú rôzne, ale prevažne stotožňujú pojem národnosť so štátnou príslušnosťou. Väčšina z nich odmieta tvoriť zvláštne skupiny, chcú patriť do majoritnej spoločnosti, z čoho vyplýva, že mnohí Rómovia nepoznajú pojem národnosť.

Z uvedeného vyplýva rozpor medzi štatistickými údajmi a kvalifikovanými odhadmi pracovníkov verejnej správy a rómskych lídrov. Rómska menšina je v skutočnosti vlastne druhou najväčšou etnickou skupinou žijúcou na území Slovenska, ale podľa štatistických údajov to tak nie je. Tento fakt poukazuje na nechť Rómov hlásiť sa k svojmu etnickému spoločenstvu, ale predpokladáme, že sa takto sami dobrovoľne rozhodli. (MICHAELI, MATLOVIČ, KLAMÁR 2003).

2 Vybrané aspekty štruktúry rómskeho obyvateľstva v Levoči vo vzťahu ku kvalite života

V meste Levoča vytvára rómska komunita veľmi významnú skupinu obyvateľov. Rómovia tu žijú jednak sústredení v dvoch mestských častiach, ale aj rozptýlene medzi majoritným obyvateľstvom. V týchto lokalitách sme vykonali terénny výskum so zámerom identifikovať kvalitu života rómskej komunity, kvalitu spolužitia s majoritným obyvateľstvom a názory obidvoch skupín na riešenie početných problémov spolužitia v Levoči.

2.1 Početnosť, veková a pohlavná štruktúra

Podľa súpisu rómskeho obyvateľstva žilo v roku 1924 v Levoči 178 Rómov - 96 mužov a 82 žien. Z toho pätnásť (sedem žien) v časti Levočské Lúky. Muži pracovali v týchto profesiách: jeden maliar, traja kováči, jeden tehliarsky majster a dvanásť hudobníci. Ženy boli evidované ako domáce (ONV-L, šk. 138+ odbor všeob. 1924).

V roku 1931 bolo v Levoči 19 rómskych domov pozostávajúcich z jednej miestnosti. Domy tvorili tzv. „cigánsku štvrť“, lokalizovanú na ulici Nad tehelňou. Popisným číslom disponovalo iba päť domov. V roku 1938 stálo v meste 49 prízemných domov s popisným číslom. Táto štvrť bola hodnotená síce ako pekná, ale domy boli stiesnené, lebo Rómovia nemali k dispozícii nové pozemky. V tom čase druhá skupina Rómov žila v dnes už neexistujúcej osade Durst tvorenej zo štyroch domov. Osada bola segregovaná, jej obyvatelia veľmi zaostalí a deti nenavštevovali školu. Počas svojej existencie hodnotená ako nevyhovujúca.

Pri sčítaní obyvateľstva v roku 1991 si Rómovia po prvý krát u nás mohli zvoliť rómsku národnosť, ku ktorej sa prihlásilo z celkového počtu 12 645 obyvateľov 1268 osôb (10%). Pri sčítaní obyvateľstva v roku 2001 sa v Levoči z celkového počtu 14 409 obyvateľov prihlásilo k rómskej národnosti 1609 Rómov (11,17%).

V súčasnosti má Levoča 14 530 obyvateľov, z toho 2866 Rómov, ktorí predstavujú 19,72% z celkového počtu obyvateľov, z toho mužov je 1457 (50,84%), žien 1409 (49,16%). Podľa vekovej štruktúry v rómskej komunite výrazne prevažuje detská zložka (0-14 rokov, 1013 osôb), 34,60 % z celkového počtu detí v Levoči (2928). V produktívnom veku (15-59 rokov) je 1740 Rómov s podielom 17,48 % z celkového počtu obyvateľov (9 960). V poproduktívnom veku je iba 113 Rómov (6,88 %) z celkového počtu 1643 obyvateľov (najstarší muž má vek 85 a žena 83 rokov). Index veku Rómov v Levoči je 3,48 (je to progresívny typ populácie), kým u majority je tento index 0,59 (regresívny typ populácie).

Tab. 1: Rómska komunita v Levoči (2006)

		Vek	Počet	%
Predproduktívny vek	Spolu	0 – 14	1013	35,35
	Ženy	15 – 54	817	28,50
Produktívny Vek	Muži	15 – 59	883	30,81
	Ženy	55+	97	3,38
Poproduktívny vek	Muži	60+	56	1,96
	Spolu		2866	100,00

Zdroj: spracované podľa terénneho výskumu v roku 2006: Dravecká, B., 2007

V rámci analýzy prirodzeného pohybu rómskej komunity v Levoči, sme skúmali a porovnali jej reprodukčné správanie. V rokoch 1991-2006 bol priemerný počet narodených detí 68 za rok, čo je 33,43% podiel. Najnižší podiel bol zaznamenaný v roku 1990 (53 detí, 23,45%), absolútne najvyšší v roku 1997 39,82% (81 detí). Kým Rómovia si udržiavajú približne rovnakú pôrodnosť, pôrodnosť majority má zostupný charakter. V priebehu mesiaca sa narodí priemerne 5 - 6 rómskych detí, najmenej jedno dieťa a najviac 12 detí. Zimné mesiace sú z aspektu pôrodnosti podpriemerné, letné a skoré jesenné mesiace nadpriemerné, čo súvisí s pracovnou príležitosťou rómskych mužov v zahraničí, ktorí sa pri istých príležitostiach (napr. vianočné sviatky) vracajú domov.

Úmrtnosť rómskej populácie (1995 – 2005) bola najvyššia v rokoch 1998 až 2000, (priemerne 12 osôb ročne), najnižší počet úmrtí bol zaznamenaný v roku 2001 (5 osôb). Za skúmané obdobie zomrelo celkom 58 mužov a 43 žien (9,8%), úmrtia dojčiat neboli zaznamenané. Sobášnosť si v tunajšej komunite si udržiava dlhodobejšie stabilné hodnoty okolo 20 ročne (najmenej ich bolo v roku 2002 iba 4, najviac 23 v roku 1998). Za roky 1997 –2006 uzavrelo manželstvo 132 rómskych párov, iba 56% z nich boli cirkevné (celkový počet sobášov v Levoči je 947). Rozvodovosť Rómov je veľmi nízka, iba 2 rozvody za roky 2003 – 2006 z 53 rozvodov v meste.

Levočskí Rómovia sa v rokoch 1998 až 2000 nepridali k vlne rómskych emigrantov do zahraničia (nie sú o tom záznamy). K najčastejším dôvodom zmeny trvalého bydliska

dochádza pri uzatváraní manželstiev, kedy manželské páry odchádzajú prevažne do obcí Levočského, Spišskonovoveského, Popradského, Kežmarského a Staroľubovnianskeho okresu, sporadicky do obcí Vráble a Cinobaňa. V 80-tych a začiatkom 90-tych rokov 20. storočia emigrovalo viac Rómov do Českej republiky. (najmä do Prahy a Brna, ale aj do Ostravy, Trutnova, Bruntálu, Liberca, Hlinska a Českej Lípy). V roku 2000 požiadalo 673 Rómov žijúcich na Slovensku o azyl Českú republiku, ale žiadostiam nebolo ani v jednom prípade vyhovené.

2.2 Konfesionálna štruktúra

Náboženstvo patrí medzi základné kultúrne znaky obyvateľstva. Takmer všetci Rómovia sa hlásia k náboženstvu. Viera v nich posilňuje pocit ochrany vyššej moci. Väčšina Rómov na Slovensku sa hlási k tomu istému vierovyznaniu ako majorita v sídlach pri ktorých sú rómske osady, ale v ostatnom období malé skupinky prestupujú ku Náboženskej spoločnosti svedkov Jehovových. Približne 80% obyvateľstva Levoče sa hlási k rímskokatolíckemu vierovyznaniu, ktoré je aj náboženstvom väčšiny tunajších Rómov (účasť Rómov na bohoslužbách je veľmi nízka, vyššia je iba pri rodinných udalostiach, svadba, krst - ročne je pokrstených priemerne 78% rómskych detí, pohreb). Menšia skupina Rómov, približne 30 sa hlási k Náboženskej spoločnosti svedkov Jehovových (počet Rómov v tejto spoločnosti sa často mení). V roku 2002 požiadalo 38 Rómov rímskokatolícku cirkev o apostázu. Zotrvanie v Náboženskej spoločnosti svedkov Jehovových nie je u mnohých trvalé, preto lebo vyžaduje zmenu spôsobu života, čo väčšina Rómov nedokáže. Tieto podmienky považujú za veľmi tvrdé, preto spoločnosť opúšťajú. Rímskokatolícka časť komunity Rómov – Jehovistov odsudzuje. Tí ktorí zotrvávajú v Náboženskej spoločnosti svedkov Jehovových majú iné správanie, úplne odlišný spôsob života a v Levoči sú skoncentrovaní v historickom jadre mesta na Vysokej ulici neďaleko centra Náboženskej spoločnosti svedkov Jehovových.

2.3 Vzdelanostná štruktúra

Veľmi nepriaznivá je vzdelanostná štruktúra rómskeho etnika. Vzdelanostná úroveň Rómov bola vždy veľmi nízka a ostala takou do súčasnosti. Nie je tomu inak ani v Levoči. Rómovia nemali a doposiaľ nemajú svoj inštitucionálny systém vzdelávania. Výchova a základné vzdelanie v zmysle základných socializačných i pracovných zručností prebiehalo vždy v rodine, resp. v tzv. veľkorodine najmä napodobňovaním rodičov prípadne súrodencov (MICHAELI, MATLOVIČ, KLAMÁR (2003).

Závažnejším problémom je, že ani mladá generácia neprejavuje väčší záujem o vzdelanie. Najvyššie dosiahnuté vzdelanie u prevažnej časti Rómov je základné, ale značný podiel Rómov neukončil ani základnú školu. Ak niektorí prejavia záujem o ďalšie štúdium ich podmienkou je, aby sa predmetná stredná škola nachádzala v Levoči, pretože nie sú ochotní cestovať ani do neďalekej Spišskej Novej Vsi. Ďalším problémom je, že aj z toho mála Rómov, ktorí nastúpia na strednú školu, mnohí predčasne opúšťajú štúdium z dôvodu splnenia povinnej školskej dochádzky a následne sú zaradení do sociálneho programu, na základe ktorého poberajú sociálne dávky. Takýto postup volia mnohé rómske rodiny lebo je to pre nich z finančného hľadiska výhodnejšie. Rómskym žiakom chýba zmysel pre povinnosť a pravidelnú dochádzku do školy, čo sa neskôr prenáša aj do pracovných povinností. Rómske deti navštevujú v Levoči všetky tri základné školy a tri špeciálne školy. Špeciálnu základnú školu navštevovalo šk. roku 2006/2007 105 detí, z toho 102 rómskych detí z ktorých 64 pochádza z Levoče. Spojenú

špeciálnu školu internátnu pre sluchovo postihnutých navštevovalo 125 detí, z toho 23 rómskych z Levoče, špeciálnu školu pre nevidiacich a slabozrakých navštevovalo 104 žiakov, z ktorých bolo 6 rómskych z Levoče.

Dalším faktom ktorý významne zhoršuje Rómom uplatniť sa na trhu práce je problém s čítaním a porozumením textu bez rozdielu veku. Vysoký počet Rómov priznáva, že nečíta dennú tlač ani inú literatúru. V Levoči je teda situácia podobná ako v iných regiónoch Slovenska. Väčšina rómskeho obyvateľstva nemá odborné vzdelanie a staršie ročníky nevedia čítať a písať, ale nie z dôvodu absencie základného vzdelania. Príčinou je nepoužívanie písma a následné zabudnutie tejto zručnosti. Vo väčšine rómskych rodín vzdelanie nepatrilo a nepatrí k významným životným hodnotám. Získavanie inštitucionálneho vzdelania s cieľom osamostatniť sa a zlepšiť si vlastné ekonomické podmienky nie je prioritou Rómov, neuvedomujú si primárny vzťah medzi vzdelaním a zamestnaním. Dopyt po nekvalifikovanej pracovnej sile neustále klesá a bude klesať a Rómovia bez vzdelania sa na trhu práce neuplatnia ani v budúcnosti. Nízka vzdelanosť Rómov sa podpisuje pod nárast kriminality, toxikománie, pod nízku úroveň kultúrneho vývoja, absenciu základných hygienických návykov a neustáleho zhoršovania zdravotného stavu.

2.4 Zamestnanosť

Väčšina Rómov pracuje dnes v stavebníctve pri výkopových prácach v Českej republike (v roku 2006 z 883 rómskych mužov v produktívnom veku pracovalo v stavebníctve 75 %, tab.1) najmä v letných mesiacoch (nie je tu jazyková bariéra a mnohí majú v ČR rodinu). Oveľa menej ich pracuje v tejto oblasti vo Veľkej Británii (2006).

Rómske ženy väčšinou nepracovali, starali sa o chod domácnosti a je tomu tak aj dnes. Nie sú kvalifikované v nijakej oblasti. Chýbajú im pracovné návyky. V súčasnosti pomocou aktivačných prác nadobúdajú aké - také pracovné návyky, ale nie sú spokojné lebo aktivačných prác sa musia pravidelne zúčastňovať. Mnohí Rómovia, najmä mladá a stredná generácia, nechápe princíp, že zamestnaní ľudia pracujú každý (pracovný) deň. Osobitné postavenie má tzv. čierna práca, ale údaje o tejto aktivite nie je možné získať.

Počet zamestnaných rómskych žien v Levoči je veľmi nízky. Z 817 žien 4 pracujú v Levoči (dve upratovačky, vrátnička, asistentka učiteľa) a niekoľko žien v pásovej výrobe a v hypermarketoch v Českej republike. Jeden vysokoškolsky vzdelaný Róm pracuje v rómskej v organizácii v Poprade.

2.5 Trestná činnosť

Rómski lídri a obyvateľstvo majority považuje Rómov z Levoče za menej problémových. Levočskí Rómovia sa najviac negatívne zviditeľnili vo februári 2004 krádežami v supermarkete Billa, kedy reagovali na reštrikčné opatrenia vlády Slovenskej republiky - zníženie sociálnych dávok. (HLAVÁČ, G., 2004)

Najčastejšie priestupky, ktorých sa dopúšťajú Rómovia, sú: krádež peňazí a dokladov, fyzické napadnutie, rozbitie sklenenej výplne okna, hrubé správanie, krádeže kovov, dreva, poľnohospodárskych produktov, krádeže v obchodoch a nevrátenie peňazí. Od 1.1.2005 do 30.6.2005 vykonali Rómovia v Levoči 31 priestupkov v oblasti poškodenia a krádeže majetku a poľnohospodárskych plodín (20 mužov a 6 žien so známou totožnosťou) a 30 priestupkov v oblasti ublíženia na zdraví a fyzického napadnutia (26 mužov, 3 ženy). V období 1.7.2005- 31.12.2005 bolo spáchaných Rómami 23

priestupkov – krádeží, z toho bolo 12 so známou totožnosťou. 13 Rómov vykonalo priestupok fyzického napadnutia, z ktorých u dvoch páchatel'och nie je známa totožnosť. Od 1.1.2006 do 31.8.2006 vykonali Rómovia v oblasti krádeži a poškodenia majetku 47 priestupkov. Tie boli spáchané 33 mužmi (piati mladší ako 15 rokov) a siedmimi ženami (jedna mladšia ako 15 rokov). V siedmich prípadoch nie je známa totožnosť, ďalej v tom istom období vykonali Rómovia 20 fyzických napadnutí (12 muži a v piatich prípadoch nie je známa totožnosť).

2.6 Kvalita života

V roku 1931 bolo v Levoči 19 rómskych domov pozostávajúcich z jednej miestnosti. Domy tvorili tzv. „cigánsku štvrť“ lokalizovanú na ulici Nad tehelňou. Popisným číslom disponovalo iba päť domov. V roku 1938 stálo v meste 49 prízemných domov s popisným číslom. Táto štvrť bola hodnotená síce ako pekná, ale domy boli stiesnené, lebo Rómovia nemali k dispozícii nové pozemky. V tom čase druhá skupina Rómov žila v dnes už neexistujúcej segregovanej osade Durst (iba štyri domy). Obyvatelia tejto osady boli veľmi zaostalí a deti nenavštevovali školu. Počas svojej existencie bola osada hodnotená ako nevyhovujúca.

Dnes sú Rómovia v Levoči zoskupení do dvoch lokalít v meste: a to do mestskej časti Levočské Lúky a Nad tehelňou. V časti Nad tehelňou v minulosti existovala rómska osada, ktorá bola začiatkom 70-tych rokov 20. storočia kvôli neúnosným hygienickým podmienkam zrušená. V súčasnosti sú tu vybudované rodinné domy a bytové domy, z ktorých boli niektoré určené sociálne najslabším Rómom. Mnoho rómskych rodín žije rozptýlene medzi obyvateľstvom majority, najmä na uliciach Vysoká, Nová, Košická, Dlhá, Kláštorská, Žiacka, Predmestie, Popradská, Železničný riadok a Pod vinicou. Väčšina uvedených ulíc sa nachádza v historickom jadre mesta. Niektoré rodiny vlastnia byty resp. domy, iné rodiny obývajú mestské byty. V mestskej časti Levočské Lúky žije 291 Rómov a 30 príslušníkov majoritnej populácie.

Rómovia v Levoči bývajú buď v domoch individuálnej bytovej výstavby (tieto si postavili sami), alebo v domoch komunálnej bytovej výstavby. V jednotlivých lokalitách obývaných kompaktno rómskou komunitou t. j. Nad tehelňou, Levočské Lúky, Železničný riadok sú zastúpené obidva typy domov, ktoré sú rôzne udržiavané. Celkový charakter lokalít s rómskymi domami a bytmi sme posudzovali z aspektu kvality života v dvoch rovinách, v rovine interiéru a v rovine exteriéru. Často sa stáva, že interiéry bytov a domov sú z aspektu hygieny na solídnej úrovni, ale exteriér bytového domu, resp. individuálnych domov, ktoré sme pri terénnom výskume zaradili napr. do II. skupiny, je po hygienickej stránke neadekvátny (kumulácia domového a biologického odpadu).

Rómske obyvateľstvo možno rozdeliť z hľadiska životnej úrovne do troch skupín (pri terénnom výskume sme brali do úvahy urbanizačné, demografické, sociologické aspekty). Do prvej skupiny patria tí, ktorých životná úroveň je najvyššia. Muži z týchto rodín sú súkromní podnikatelia a manželky zväčša domáce. Rodiny vlastnia najmenej dvojpodlažný, viacizbový rodinný dom s oploteným pozemkom, moderne zariadený nákladným nábytkom, elektrospotrebičmi a vlastnia tiež osobný automobil. Domy a záhrady sú zväčša predimenzované rôznymi gýčovými ozdobami. Títo Rómovia sa patrične starajú o domácnosť. Interiér i exteriér domov odpovedá finančnému zabezpečeniu rodiny. Takých rodín je v Levoči málo. Väčšina týchto domov je

v mestskej časti Nad tehelňou, v Levočských Lúkach, ale aj na Železničnom riadku a v historickom jadre mesta napr. na Vysokej ulici. Do lokality Nad tehelňou vedie asfaltová cesta, je tu mestský vodovod a osada je plynofikovaná, ale plyn je zavedený iba v domoch I. skupiny.

Na základe terénneho výskumu konštatujeme, že značná časť Rómov v mestskej časti Levočské Lúky vyvíja snahu priblížiť sa spôsobom a kvalitou života majoritnej populácii. Žijú konzumným spôsobom života. Zvláštnosťou v tejto lokalite je pestovanie športu rómskymi deťmi (bicyklovanie, korčuľovanie ap.). V Levočských Lúkach sa nachádza aj materská škola, ktorú v tomto školskom roku navštevuje 23 rómskych detí a pôsobí tu rómska asistentka. Predškolská výchova je u týchto detí veľmi dôležitá. Tu sa naučia základným zručnostiam a hygienickým návykom, rozvíjajú si intelekt a jazykové znalosti.

Do druhej skupiny patria tie rodiny, ktoré žijú v priemerných životných podmienkach. Ich domy nie sú honosne vybavené a záhrady sú neoplotené, ale o domácnosť sa členovia rodiny starajú. Interiéry a exteriéry bytov sú hygienicky adekvátne.

Do tretej skupiny zaradíme tie rodiny, ktorých domy sú zanedbané a vyžadujú si rozsiahle opravy v krátkodobom horizonte (neomietnuté, strechy sú deravé a zostavené z viacerých druhov materiálu, vytlčené okná ap.). Sú obývané sociálne najnižšou vrstvou Rómov (mnohodetné rodiny, žijú z podpory ap.) Interiéry i exteriéry domov a bytov nezodpovedajú hygienickým normám.

V mestskej časti Levočské Lúky prebieha v súčasnosti výstavba troch bytových domov (v jednom bude 16 bytov) pre sociálne najslabšiu skupinu rómskeho obyvateľstva, pre neplatičov z centra mesta, kde obývajú byty v historických budovách a predstavujú svojim správaním, spôsobmi a hygienickými návykmi rušivý element nepriaznivo vplývajúci na zahraničných turistov.

V sociálnych bytoch, ktorých vlastníkom je mesto Levoča, bývajú aj Rómovia Pri kamennom vrchu (blízko Železničného riadku). Sú to dve zrekonštruované bytovky, v ktorých bývalo po rekonštrukcii aj majoritné obyvateľstvo, dnes tu bývajú prevažne Rómovia. Okolie bytoviek sa hygienicky neustále zhoršuje (kumulácia domového a biologického odpadu). Štvrtou lokalitou, kde bývajú Rómovia, je malé sídlisko Pod vinicou. Žije tu iba jedna polorómska rodina (šesťčlenná).

Nie v poslednej miere ovplyvňujú kvalitu života levočských Rómov pôžičky a úžerníctvo. Hlavným dôvodom zadlženosti Rómov je neschopnosť hospodáriť s peniazmi. Tento fakt ich núti využiť služby iných Rómov – úžerníkov alebo služby ponúkané finančnými spoločnosťami (napr. Provident). Úžerníci z Levoče pôsobia aj mimo mesta.

3 Záver

Z vykonaného terénneho a anketového výskumu v Levoči a v iných mikroregiónoch, v ktorých sídli rómska komunita na východnom Slovensku vyplýva, že Rómovia v meste Levoča majú v základných rysoch svojej štruktúry podobné črty ako rómska komunita inde na Slovensku (veľmi podobné demografické črty, vzdelanostnú a konfesijnú štruktúru, vyššiu trestnú činnosť, kvalitu bývania, zamestnanosť, resp. nezamestnanosť atď.).

Levočskí Rómovia predstavujú vnútorne diferencovanú skupinu. Medzi najdôležitejšie kritéria diferenciacie patrí snaha jednotlivých členov komunity zamestnať sa, ďalej spôsob života, t. j. starostlivosť o domácnosť a deti, správanie sa, nezáujem o vzdelanie a absencia vzťahu k povinnostiam. Rómovia považovali a považujú finančnú podporu štátom za samozrejmosť lebo sa cítili ako sociálne najslabšia skupina obyvateľstva. Využívania sociálneho systému vyvolávalo a vyvoláva akúsi „tichú“ nevraživosť medzi Rómami a majoritou, ktorá pociťuje finančné podporovanie rómskej minority zo strany štátu ako krivdu. Tieto pocity vyhocuje aj fakt, že mesto a okres Levoča zápasia s nedostatkom pracovných príležitostí.

Napriek mnohým problémom, ktoré sprevádzajú rómsku komunitu v Levoči, možno tvrdiť, že ide o pomerne slušnú komunitu, ktorá sa usiluje o zlepšenie kvality svojho života napr. zvýšenou starostlivosťou o deti, domácnosť, hygienu, celkový zovňajšok a záujmom o prácu. Väčšina levočských Rómov má snahu stať sa plnohodnotnými občanmi mesta a uplatniť sa v spoločnosti.

Poznámka: Projekt je súčasťou grantového projektu VEGA č. 1/3050/06 Kvalita života – konceptuálny rámec komplexnej geografickej interpretácie priestorovej štruktúry mesta.

Literatúra:

- BERNASOVSKÁ, J., BERNASOVSKÝ, I. (1999): Anthropology of Romanies (Gypsies). Nauma a Masarykova univerzita, Brno, s. 23. ISBN 80-86258-05-X
- DRAVECKÁ, B. (2007): Komplexná mikrogeografia rómskych osád v okrese Levoča. Diplomová práca. Prešovská univerzita v Prešove, FHPV Prešov, s. 10-12, 54-78.
- HLAVÁČ, G. (2004): Hromadné rabovanie v Levoči. In: Romano nevo ľil. Č. 633-635/2004, roč. XIV:
- MATLOVIČ, R. (2005): Geografia obyvateľstva Slovenska so zreteľom na rómsku minoritu. Prešovská univerzita v Prešove FHPV Prešov, 332 s.
- MICHAELI, E. (2004): Vybrané regionálnogeografické aspekty rómskej komunity v Slovenskej republike. Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Matthiae Belii, Geografické štúdie, 12, s. 70 – 75.
- MICHAELI, E., MATLOVIČ, R., KLAMÁR, R. (2002): Vybrané regionálnogeografické aspekty rómskeho obyvateľstva v Prešovskom kraji. In: Tej, J., ed., Stály rozvoj regiónov – skúsenosti, problémy, perspektívy. ManaCon, prešov, s. 85 –95.
- MICHAELI, E., MATLOVIČ, R., KLAMÁR, R. (2003): Vybrané aspekty štruktúry rómskej komunity v niektorých regiónoch východného Slovenska. In: Zborník štúdií rantu VEGA č. 1/0493/03: Podnikateľské prostredie a regionálne aspekty rozvoja. Prešov, ManaCon, s. 55-64. Štátny oblastný archív v Levoči. ONV - Levoča šk. 138, odbor všeobecný, 1924.